

„AMIKOR ÉN IRTAM, A VÉREMMELE IRTAM“

Három látogatás az ötvenéves Juhász Gyulánál

(A Délmagyarország munkatársától.) Április 3-án töltötte be Juhász Gyula életének ötvenedik esztendejét. A költőre nagyon szomorú helyen és nagyon szomorú környezetben virradt ez a nevezetes évforduló: a kálvária-utli idegklinikára 23. számú betegszobájában, kevés szavú, szomorú tekintetű betegtársak között. De Juhász Gyula, aki két kézzel szórta szét egész életében lírájának legszebb kincseit, még innen, ebből a hűvösen fehér betegszobából is ajándékokat küldött a magyarságnak, születésnapjára ajándékot. Hosszu némaság után ismét felzengtek az ismert-melodijú Juhász-sorok. Végtelen öröm és biztató vigasztalás annak, aki tudta, hogy a beteg költő betegségének egyik legszomorúbb tünete az írástól való idegenkedés.

Csak legközelebbi hozzátartozói tudják, hogy néhány hét óta ismét az idegklinikára lakója a költő, aki azelőtt is elrejtőzve élt a lakásán, látogatókat nem fogadott, ritkán hagyta el csendes lakását és akkor is megvárta az estét, amikor elcsúszhatna az üccák és kerülni lehet az ismerősök tekintetét.

Véletlenül tudtam meg, hogy

ismét bemenekült a klinikára.

Két nappal születésnapja után érdeklődtem a portánál, hogy meglátogathatnám-e? A válasz az volt, hogy a látogatásnak más akadálya nincs, legfeljebb az, ha „a tanár ur nem fogad“. Juhász Gyula tanár ur ugyanis csak a legritkább esetekben fogad látogatót és a klinika urai tiszteletben tartják tartózkodását. A klinika portása fölment a 23-asba és azzal az üzenettel tért vissza, hogy a tanár ur fogad.

Az öröm felvillant mélytűző szemében, amikor délután bekopogtattam hozzá. Leültünk az ablak mellé és megkezdődött a furcsa, vallatós beszélgetés. Észre sem vettük, hogy a látogatási óra már régen eltelt, de még mindig van mondanivalónk. Azzal jöttem, hogy én vallatom ki, hogy megkérdezem tőle, mikor un már rá a betegségre, a betegséget való makacs küzdelemre, hiszen láthatja, hogy a betegség csökkönyösen elkerüli. Ezekre a kérdésekre nem válaszolt, de a magamra vállalt szerepet észrevétlenül elcserélte. Ő vallatott, ő kérdezett, a külső élet-dolgokról, ő érdeklődött emberek és sorsok iránt és kérdéseivel, elhallgatásaival elárulta, hogy sokkal jobban, alaposab-

ban tud mindent és tud mindenről, mint mi, aki benne élünk ebben az összevissza külső-életben.

Amikor hívtam, hogy jöjjön, leültünk a régi törzsasztal mellé, elolvassuk a lapokat és megbeszéljük sok szóval, sok hittel, lelkesedéssel és haraggal a dolgokat, a színházat, a politikát, az irodalmat, elkomorodott a tekintete:

— Nincs nekem már semmi keresnivalóm abban az idegenné lett világban — legyintett és végigsimított homlokán —, hiszen

ebből a világból elveszett a hit,

nem szent már a leírt, a kimondott szó, az átértett gondolat. Ma az opportunitás, a megalkuvás uralkodik. Már senki sem hisz abban az igazságban, amelynek hirdetésére vállalkozik. Ugy érzem, hogy

amikor én irtam, a véremmel irtam,

szentnek tartottam a szót és a gondolatot. Hova tűnt az az idő, amikor egy Adv Endre állt szembe egy Tisza Istvánnal? Két hatalmas, gigászi világ, két ellentétes, de igaz hittel hitt igazság.

Az emlékezés felidézti a régi, elmenekült barátok, fegyvertársak emlékét. Gulácsy Lajosét, a tragikus-sorsu festőét elsősorban.

— Gulácsyt szerettem a legjobban — emlékezik róla Juhász Gyula —, sohasem feleitem el azt a színházi estét, amit együtt töltöttünk. Nevezetesen este volt. Wedekind darabját, a Tavaszbredését játszották a Vigaszínházban. Azért mentem akkor Pestre, hogy letegvem a pedagógiai vizsgát, 1909-ben. Május volt. Ott szorongtunk, lelkesedtünk a karzaton. Gulácsyval, Kosztolányival, Babitsal és tüngettünk azok ellen, akik a rosszul értelmezett erkölcs nevében tüntettek a darab és az irodalom ellen és a rendőrök akkor azokat a tüntetőket vezették ki a színházból, amely akkor még templom volt. Különösen a magyar színház. Menedéket adott a német Wedekindnek, akit császári tilalom száműzött a német színpadról. Ő maga is játszott a budapesti előadásokon. Felejthetetlen este volt. Akkor forrt össze a szívem Gulácsy szívével.

Ezután Kosztolányiról, Babitsról és

a váradi „Holnap“

többi harcostársáról emlékezik.

— Babitsot én fedeztem föl az irodalom számára — mondja mosolyogva. — Itt tanároskodott Szegeden. A Vitéz-uccában lakott. Hozzám, a „Szeged és Vidéke“ akkori munkatársához küldte el egyik versét. Nagyon tetszett. Odaadtam dr. Balassa Armin főszerkesztő urnak, hogy közölje le, mert nagyon szép vers. Nem nagyon akarta leközölni. Tetszett neki, de hosszúnak találta. „Ha ki lehetne hagyni belőle valamit“. Én tiltakoztam ellene. Végül mégis csak megjelent a vers, az egyik vasárnapi számban. Egészen hátul, majdnem az apróhirdetések között. Ugyanannak a számnak az első oldalán, tárcarovatban jelent meg szegény Molnár Jenő verse.

Molnár Jenő is meghalt már. Juhász Gyula úgy tesz, mintha irigyelné. De az április-délutáni nap játékosan világít a klinika kertjében, a széles ablak üvegén keresztül beintegnek a rügyező ágak. Tavasz van, készül mindenütt az új élet.

Juhász Gyula a fiatalok, a most induló új költő- és írónemzedék iránt érdeklődik. Tud mindenkiről, figyel mindenkit és sokat vár tőlük.

Biztatom, hogy írjon. Nem mondja ki az igent, de a nemet sem. A tekintetéből mégis úgy látom, hogy kezébe veszi a tollat.

Két nap múlva előzetes bejelentés nélkül látogattam meg. Az ágya szélén ült. Az éjjeliszekrényén tiszta papírdarab feküdt, mellette hegyesre faragott ceruza. Csak fel kellett volna emelni a fáradtan ölhetett kezét érte.

De Juhász Gyula keze nem mozdult a térfen ceruza felé, pedig a papír fehérsége nagyon csalogathatta, a le nem írt sorok nagyon vágyakozhattak erre a sima papírlapra.

A költő most rosszkedvű volt. Idegenkedve nyújtotta a kezét. Később csak belemelegedtünk ismét az emlékezésbe, a beszélgetésbe. A régebbi kártársak kerültek sorra, írők, újságírók, aztán az újak, a fiatalok, akik türelmetlenül dörömbölnek az ajtón.

Az ötven éves Juhász Gyula még mindig a fiatalok közé tartozik.

Vezérük lehetne, ha akarna. De nem akar. Legelőbb is ezen a szombati napon, ott, a fehér klinikai szobában, nem akart. Azt mondta, hogy nincs semmi keresnivalója a világban, helye sincs már. Elfelelték. Már nem tud, nem beszél róla senki.

Aztán kiderült, hogy mi bántja. Levelet kapott az egyik betegtársától, aki ugyanebben a szobában töltött el vele együtt néhány hetet, de már egészen elhagyta a klinikát. Azt írta, hogy a rádióban legutóbb Juhász-verseket szavalt egy színész. Az volt a baja, hogy „szavalt“ ezeket a verseket, pedig Juhász Gyula halk líráját csak elmondani szabad, szavalni nem. Megírta azt is, hogy szombatára, hogy szerinte Bajor Gizi lenne az egyetlen, méltó recitáló-művésze Juhász Gyula költeményeinek.

A harmadik látogatás alkalmával Miskolczy professzor, a klinika igazgatója elárulta, hogy azon a napon „Juhász tanár ur“ is hallgatta a rádiót, de amikor az ő verseire került a sor, kiment a szobából.

Elmenekült a saját versei elől.

Kérdeztem, hogy irt-e valamit?

— Nem tudok én már írni — komorodott el a hangja —, az én írásomra már nem kíváncsi senki.

Hiteltlenkedve ránta a fejét akkor is, amikor elmondottam, hogy Baranyi Tibor főispán érdeklődött iránta. Nem hitte el, nem szokta meg, hogy az aktív hatalom részesei törődjenek vele.

Hívtam, hogy jöjjön haza, kezdje meg ismét a négy évvel ezelőtti abbahagyott munkát.

— En már innen nem megyek el soha — szóhajtottam —, csak a temetőbe...

Nagyon szomorú, nagyon meddő volt ez a második látogatás.

A főispáni hivatal hétfőn délelőtti telefonon bejelentette az idegklinikára vezetőségének, hogy

Baranyi Tibor főispán szeretné meglátogatni Juhász Gyulát,

ha lehet, már kedden délelőtti.

— Nincs semmi akadálya — mondották a klinika telefonba —, mert Juhász tanár ur egészséges.

Kedden délelőtti dr. Miskolczy Dezső, az idegklinikára vezetőprofesszora megjelent a főis-

PESTI MAGYAR

KERESKEDELMI BANK

ALAPÍTÁSI ÉV 1841.

SZEGEDI FIÓKJA

SÜRGÖNYCIM: COMMERZ SZEGED

ALAPTŐKE: 25 MILLIÓ PENGŐ.

KIMUTATOTT TARTALÉKALAPOK
33.1 MILLIÓ PENGŐ.

BETÉTÁLLOMÁNY ÖSSZEGE
1932. ÉV VÉGÉN:

TAKARÉK-KÖNYVBEN	149.3
FOLYÓSZÁMLÁN	153
ÖSSZESEN	302.3

MILLIÓ PENGŐ.

*